

Nr 19

Utlåtande i anledning av motioner om inrättande av toaletter på bussar och busstationer m. m.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats

dels de likalydande motionerna I: 213 av herr *Sveningsson* och II: 247 av herr *Åkerlind* vari föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag angående lösning av frågan om toaletter på bussar samt på avgångs- och slutstationer,

dels de likalydande motionerna I: 983 av herrarna *Svenungsson* och *Ingvar Andersson* och II: 1120 av herr *Hedin m. fl.* vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt Kungl. Maj:t att låta järnvägsstyrelsen framlägga förslag om en planmässig utbyggnad av arrangemang för tillvaratagande av toalettavfall från järnvägsvagnar och långfärdsbussar,

dels de likalydande motionerna I: 988 av herrarna *Wirtén* och *Skårman* och II: 1147 av herr *Tobé m. fl.* vari föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att statens järnvägar skyndsamt vidtar åtgärder för att införa slutna toalettsystem i passagerarvagnarna.

Motionerna har upplagits till samtidig behandling.

I motionerna I: 213 och II: 247 framhålles att avsaknaden av toaletter på bussarna är en stor brist och att situationen blivit starkt försämrad i de delar av vårt land där SJ lagt ned järnvägstrafiken och i stället satt in bussar. Vidare anser motionärerna att toaletter bör finnas framför allt i de bussar, som trafikerar längre linjer, och att skyldighet bör föreligga att tillhandahålla toaletter både vid avgångs- och slutstationer.

I motionerna I: 983 och II: 1120 påpekas att nedskräpning av naturen utgör ett stort problem. I första hand bör medborgarna genom en effektiv upplysning och propaganda bli medvetna om ansvaret för att naturen inte förorenas. Det finns också en form av nedsmutsning som för närvarande inte kan undvikas och som dessutom är av allvarlig karaktär, då den kan betecknas som hälsovadlig. Motionärerna avser toalettutsläpp från personlågen.

Speciellt allvarlig är risken att vissa sjukdomar kan spridas t. ex. genom förmedling av insekter. Man har exempelvis uppmärksammat att dynt i kreatur sannolikt härstammat från toalettavfall på banvall, och risk föreligger också för att salmonella kan spridas. Frågan berör också långfärds-
Bihang till riksdagens protokoll 1970. 11 saml. Nr 19

bussar, även om man för dem i vissa fall kan tänka sig att stationära toaletter utnyttjas liksom för biltrafiken i övrigt.

Betydande kostnader och besvär är förenade med att installera toaletter med lämplig teknisk utformning i våra järnvägsvagnar och att ordna med uppsamlingstankar eller anslutning till avloppsnät vid stationerna, men motionärerna anser att det ändock är ett oavvisligt krav att denna fråga snarast löses.

I motionerna I: 988 och II: 1147 anföres att betydande sanitära olägenheter för närvarande förorsakas av avfall från tågtoaletter. Nedsmutsningen efter de mer trafikerade järnvägssträckorna är avsevärd. Denna form av nedsmutsning är allvarlig och dessutom onödig. Flygtrafiken har länge använt slutna toalettsystem. Slutna system av vakuumentyp finns sedan flera år.

Statens järnvägar har enligt motionärerna sedan någon tid experimenterat med nya toalettyper, men dessa experiment har ännu inte lett till praktiska resultat. Man har prövat elektriska toaletter som dock visat sig ineffektiva. Enligt uppgift är man nu närmast benägen att gå in för ett system av kemisk typ. En sådan lösning är i och för sig bättre än den nuvarande, men erfarenheterna av kemiska toaletter är inte heller de särskilt gynnsamma. Om innehållet i toaletterna hålls direkt i reningsverken riskerar man att de biologiska processerna i dessa skadas. Det lämpligaste systemet i järnvägsvagnar torde vara vakuumentoaletter.

Beträffande motiveringarna i övrigt hänvisas till motionerna II: 247, II: 1120 och I: 988.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna I: 213 och II: 247 samt I: 983 och II: 1120 från statens järnvägar, vägverket och Svenska busstrafikförbundet samt över motionerna I: 988 och II: 1147 från statens järnvägar och naturvårdsverket.

I SJ:s yttrande framhålls att man inom verket sedan länge arbetar på att finna en lämplig typ av slutet toalettsystem för järnvägsvagnar. De första proven med kemiska toalettsystem som gjorts inom SJ har inte lett till önskvärda resultat, men förbättrade konstruktioner är nu under utprovning. Inom den närmaste tiden kommer dessutom prov med vakuumentoaletter att påbörjas.

Vidare anföres i SJ:s yttrande:

Det är inte möjligt att i dag säga när pågående och planerade prov kan leda till sådana resultat att de kan läggas till grund för ett beslut om vilken toalettkonstruktion som bör väljas för installation i vagnarna. SJ är inriktade på att börja installera toaletter med slutet system i järnvägsvagnarna så snart tillräckligt underlag för val av konstruktion föreligger. Takten för genomförandet blir, förutom av leveranskapaciteten, beroende av storleken på anskaffnings- och driftkostnaderna och våra möjligheter att täcka dessa.

På SJ:s långfärdsbussar har prov gjorts med toaletter sedan våren 1969. Dessa prov avser enbart slutna toalettsystem. F. n. finns 13 st. bussar utrustade med kemiska toaletter. Ytterligare 12 sådana bussar är under tillverkning och kommer att levereras under våren 1970.

Vid tider för bussarnas avgång och ankomst finns toaletter undantagslöst tillgängliga på ändstationerna för SJ:s långväga snabbstrafik, som enbart berör större orter. Beträffande mera lokalbetonad trafik kan nödvändiga behovsuppehåll (t. ex. vid åksjuka) under färd påkallas hos bussföraren, som i stort sett har samma möjligheter att efterkomma en önskan som en privatbilsförare. Sådana uppehåll kan ske vid bensinstationer eller motell, där toaletter numera finns tillgängliga.

Vägverket anför i sitt yttrande att det invid rast- och parkeringsplatser vid mera frekventerade vägar ofta förekommer höggradiga sanitära olägenheter till följd av fekal förorening. Verket ser mycket allvarigt på detta. Under lång tid har upprepade försök gjorts med toalettanordningar, och vägverket kommer även att fortsätta därmed. Erfarenheterna som hittills tyvärr är nedslående visar att hållande av offentliga toaletter förutsätter övervakning och tillgång på vatten- och avlopp. Detta synes begränsa möjligheterna att anordna toaletter vid rast- och parkeringsplatser vid vägarna till rena undantagsfall. Verket har också iakttagit, hur i samband med uppehåll av långfärdsbussar vid rast- eller parkeringsplats allvarlig fekal förorening vållas i den intilliggande terrängen. En riktig princip för att er hålla ett renare samhälle synes vara att där så är möjligt vidtaga anordningar som är ägnade att förekomma spridning av föroreningar i naturen. Vägtrafikanter i allmänhet kunna hänvisas till närmast liggande bensinstation. Verket har gjort omfattande försök med sådan hänvisning medelst skyltning till bensinstationer med vilka överenskommelse härom träffats. Resultatet av dessa försök är dock svårbedömbart.

Svenska busstrafikförbundet framhåller att fler och fler bussar för turistresor och långfärdsändamål numera utrustas med toaletter. Både tekniska och ekonomiska problem är emellertid förknippade härmed och i dag befinner man sig i en försöksperiod.

Vidare sägs i Busstrafikförbundets yttrande.

Toalettutrustningen har hittills till största delen varit av utländskt ursprung, och erfarenheter av dess funktion under svenska förhållanden har saknats. Både vägstandard och klimat har visat sig medföra speciella problem. Bl. a. har det funnits svårigheter att finna en lämplig placering för till toaletten anslutna vatten- och avloppstankar så att frysning av systemet kan undvikas vid extrem kyla. Anordningar för omhändertagande av toalettavfall måste också ges en praktiskt rationell lösning.

Däremot måste fråga ställas om busstoaletter är den mest rationella lösningen av problemet. Hittillsvarande erfarenheter tyder på att utnyttjandet i allmänhet är mycket ringa. I stället för toalett i bussen har man på vissa längre busslinjer och bussturer valt att med vissa tidsintervaller lägga in särskilda förlängda uppehåll vid toalettörsedda stationära anläggningar.

Toaletter finns i anslutning till praktiskt taget alla busstationer men medför speciella problem av den natur, som en av motionärerna påtalar. Ordningshållningen vid allmänna toaletter är tyvärr en mycket besvärlig fråga.

Stationer blir ofta tillhåll även för andra personer än resenärer och trafikföretagen eller de som eljest har ansvaret för en station kan inte påta sig uppgiften att utöver servicen åt trafikanterna även svara för allmän ordningshållning. Enligt förbundets mening måste frågan lösas från fall till fall i samverkan med vederbörande kommunala myndigheter och polismyndigheten.

Naturvårdsverket anser att spridning av avfall och latrin genom öppna tågtoaletter inte överensstämmer med intentionerna i naturvårdslagens 23 § rörande nedskräpning i naturen. Bortsett från föroreningen av själva spårområdet, vållar kringflygande toalettpapper olägenhet för de kringboende. Sedan en tid pågår vid SJ funktionsprov med olika toalettsystem. Med tanke på den stora kostnad, som en ombyggnad av hela den svenska vagnparken innebär, är det givet att ingående undersökningar måste utföras för att testa ett framtida toalettsystem bl. a. under varierande temperaturbetingelser och svåra belastningsförhållanden.

Naturvårdsverket finner det angeläget att SJ övergår till ett toalettsystem som bättre tillgodoser de krav som nu ställs av svensk natur- och hälsovårdslagstiftning. Med hänsyn till de tekniska svårigheterna och omfattningen av den ekonomiska insatsen synes det dock rimligt att SJ bereds möjlighet till en allsidig och grundlig prövning av funktionssäkerheten hos ett framtida toalettsystem.

Utskottet

I motionerna hemställs om åtgärder dels för att lösa frågan om toaletter på bussar samt på avgångs- och slutstationer, dels för att tillvarata toalettavfall från järnvägsvagnar, dels för att införa slutna toalettsystem i passagerarvagnarna.

Utskottet delar de uppfattningar som framförs i motionerna nämligen att betydande sanitära olägenheter förorsakas av avfall från tågtoaletter och att långfärdsbussar bör vara utrustade med toaletter. Naturvårdsverket och vägverket har i sina remissvar framfört liknande synpunkter. Utskottet anser det vidare, i likhet med motionärerna, nödvändigt att toaletter finns vid busstationerna. Utskottet som i detta sammanhang vill fästa uppmärksamheten på de problem, som uppstått i och med privatbilismens ökande omfattning, finner det nödvändigt att frågan om toaletter för vägtrafikanter i allmänhet snarast löses.

Av remissvaren från SJ och Svenska busstrafikförbundet framgår att prov görs med olika toalettyper på bussar och att dessa enbart avser slutna system. SJ upplyser dessutom att försök med kemiska toalettsystem avsedda för järnvägsvagnar genomförts och att prov med vakuumsystem kommer att påbörjas. Utskottet anser det angeläget att nu pågående försök påskyndas.

Enligt vad utskottet erfarit kommer problemen med offentliga toaletter

att beröras i en proposition, som är grundad på bl. a. betänkandet Ett renare samhälle (SOU 1969: 18) och som kommer att föreläggas årets höstriktsdag. En proposition om ändrad lagstiftning om allmänna vägar uppges samtidigt skola avlämnas. I sistnämnda proposition kommer frågan om anordnande av rastplatser vid allmänna vägar att behandlas.

Med anledning av att nu ifrågavarande spörsmål redan uppmärksammas i skilda sammanhang, hemställer utskottet

att de sinsemellan likalydande motionerna

1) I: 213 och II: 247,

2) I: 983 och II: 1120 samt

3) I: 988 och II: 1147

må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 2 april 1970

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller* (s), Oscar Carlsson (s), Eric Peterson (fp), Yngve Persson (s), Helge Karlsson (s), Kilsmo (fp), Karl Gustav Pettersson (s), fröken Stenberg (m), herrar Ernst Olsson (cp) och Thorle Nilsson* (s) och fru Florén-Winther (m);

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrby (cp), Rimås (fp), fru Ekroth (s), herrar Johansson i Simrishamn (s), Johansson i Skärstad (cp), Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s), Nilsson i Agnäs (m), Göransson* (s), fröken Åsbrink (s) och herr Rosqvist (s).

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.